

Közösségi tudomány – közösségi könyvtár

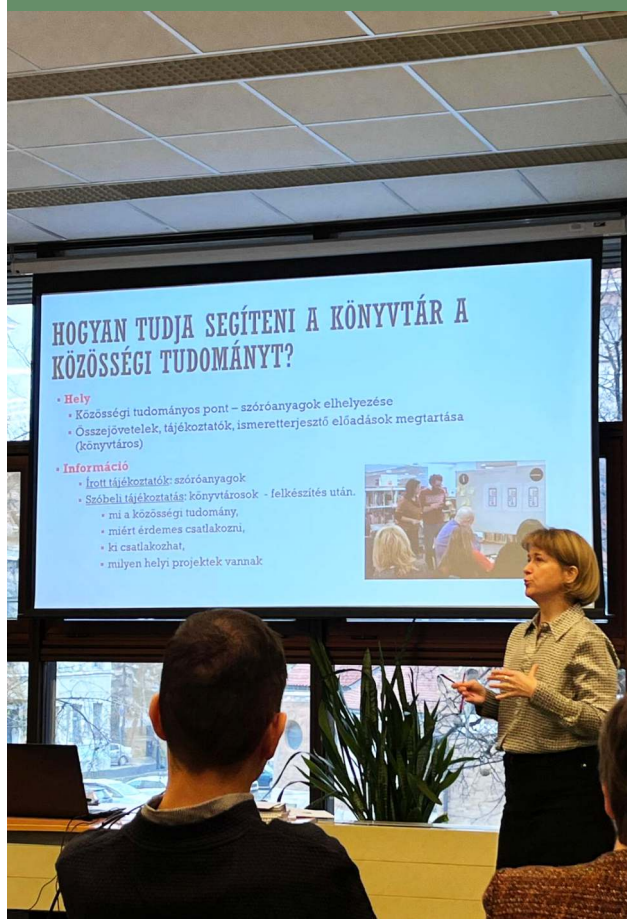
Hol tart a közösségi tudomány a magyar könyvtárakban a Magyar Tudomány évében? A témáról **Kalydy Dórát**, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ főigazgató-helyettesét **Antal Istvánné Edina** kérdezte.

A Magyar Tudományos Akadémia és könyvtára alapításának 200 éves évfordulója alkalmából a 2025–2026-os évet a "Magyar Tudomány Éveként" ünnepeljük. Az akadémia és a könyvtára közös évfordulója is bizonyítja, hogy tudomány és könyvtár mindig kéz a kézben járt, ezért ünnepelhetjük együtt a sikereket és az eredményeket. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ főigazgató-helyetteseként a tudomány és a tudományos és szakkönyvtárak kapcsolatában milyen jelentősebb változásokra hívnád fel a könyvtáros szakma figyelmét?

Változás, kiszámíthatatlanság mindig volt, van és lesz. Ez nem csak a mi korunk jellemzője. Visszatekintve azt látjuk, hogy a könyvtáros szakma – általánosságban az egyik legkreatívabb szakembercsoport – valahogy mindig megtalálta a társadalmi hasznosságát. A szakkönyvtári világban azt látom legfontosabbnak, hogy a mesterséges intelligenciával foglalkoznunk kell. A könyvtárakban felhalmozott analóg és digitális „tudás” igen jelentős. A mesterséges intelligencia nem okos, nem gondolkodik, programozzák, szövegekkel táplálják. A könyvtárak felelőssége, hogy milyen szövegeket használunk. A nyílt hozzáféréssel elérhető könyvtári repozitóriumnak, (a már digitalizált és az elektronikusan elérhető magyar nyelvű kiadványoknak, tudományos szöve-

geknek) hatalmas jelentősége van. Ezeket a tartalmakat kell használni arra, hogy „tanítsuk” a mesterséges intelligenciát. Ez viszont sok-sok pénzt igényelne, aminek minden szakkönyvtár híján van. A mesterséges intelligenciával összefüggő projekteket nem szabad elaprózni, nem kapirgálhatunk külön-külön, ezt csak összefogással és központi irányítással lehet megugrani. Nagyon fontos a könyvtárak közötti együttműködés. A magyarországi könyvtári hálózat véleményem szerint kiemelkedően jó, mindenben segítjük egymást, de ez ma már nem elég. A gyors változások miatt együtt kell gondolkoznunk és össze kell dolgoznunk. Ilyen terület a tudománymetria is. Mindenki tudja, hogy nem jó a rendszer, de senki nem tesz valójában azért, hogy ne ilyen legyen. Elemzések készültek arról, hogy a nyílt tudományhoz kapcsolódó területeket be kell venni az értékelésbe, hogy a tudományos eredmények népszerűsítése, elterjesztése, az ismeretterjesztő előadások, a közösség bevonása a tudományos munkákba milyen fontos. Európában már van példa arra, hogy feladták az impact faktorok hajszolását. Ez még várt magára idehaza, de a könyvtáraknak jelentős szerepe van abban, hogy a tudomány a társadalom minél szélesebb rétegét érje el. Erre remek lehetőség a közösségi tudomány.

A tudományosságnak több szempontból is szüksége van a társá-

dalom beavatására, bevonására, vagy ahogy manapság nevezik a tudomány társadalmiasítására (citizen science). 2018 óta foglalkozol azzal, hogy a szak-könyvtárak hogyan vehetnek részt ebben a társadalmiasításban, ami már közösségi tudomány néven egyre több könyvtárban is megjelenik. Mi történt 2018 óta a hazai könyvtárügyben ezen a területen?

A társadalmiasítás, bár fedi a dolog egyik lényegét, mégsem megfelelő kifejezés. Ezt azért merem mondani, mert annak idején (lásd TMT 2018) én fordítottam így a citizen science-t. Majd később, miután jobban megismertem a nyílt tudomány ezen pillérét, fordítottam közösségi tudományként. 2019-ben alakult a LIBER Citizen Science Working Group, ott voltam az alapításnál és azonnal csatlakoztam. Európában és Magyarországon először az egyetemi könyvtárak figyeltek fel a közösségi tudomány jelentőségére. A Pécsi Tudományegyetem Könyvtára szinte elsőként érdeklődött a téma iránt 2021-ben, majd a MATE Budai Campusán indult a Borostyán Élőhely Kutatás projekt.

Amíg nem találtam meg a megfelelő partnereket, addig eléggé szélmalomharc volt. Az első eredmény a Monok István által vezetett Tokaj-Hegyalja Egyetem Kulturális Örökség Tanszéke volt, ahol szabad kredites tárgyként lehet felvenni a közösségi tudományos ismereteket. Ma már hirdetjük két féléves szakirányú továbbképzésként is.

Amikor 2023-ban beválasztottak a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségébe, jeleztem az új elnökségnek, hogy a közösségi tudományt komolyan a zászlónkra kellene tűzni. Támogatták a javaslatomat és létrehoztuk az egyesület Kultu-

rális örökségünk megőrzése munkabizottságát, így már nem egyedül folytatom. Először a MATE Budai Campus Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár vezetője, Darabosné Maczkó Beáta állt mellém, majd Kovácsné Koreny Ágnes, a FSZEK főigazgatója. 2024 novemberében indítottuk el a Községi tudomány roadshow-t.

Mi lehet a közösségi tudomány könyvtárakra gyakorolt hatása?

A könyvtárak híd szerepet töltenek be egy közösségi tudományos projektben. Összekötő kapocsként vesznek részt a kutatócsoport és az önkéntesek között. A közösségi tudomány olyan szerepvállalás, melynek jól alkalmazható kutatásmódszertana van. Ezen keresztül számottevő a könyvtár mint harmadik hely közösségre gyakorolt hatása. Jelentős társadalmi szerepvállalás, melynek köszönhetően a könyvtár tevékenysége szélesebb körben láthatóvá válik.

Milyen szerepet tölthetnek be a könyvtárak a folyamatban?

Elsősorban a híd szerepét. Többféle tevékenységet is végezhetnek. De nem szükséges, hogy egy könyvtár mindenféle tevékenységet ellásson. Amire minden könyvtár képes, az az információátadás, az önkéntesek megszólítása és az érdeklődésük felkeltése. Az önkéntesek felkészítésében is minden könyvtár jelen tud lenni, hiszen felhasználóképzést minden könyvtár típusban tartunk. Az egyetemi és szakkönyvtárak részt tudnak venni az adatok mentésében, leírásában és tárolásában az Open Data elvei alapján, a kutatás lezárásakor megjelenő nyílt hozzáférésű cikkek adminisztrációjában és repozitóriumi tárolásában.

Vannak már hivatkozható hazai könyvtári eredmények?

Természetesen. Az első, amit már említettem is a MATE Budai Campus Borostyán Élőhely Kutatás, aztán a FSZEK közösségi tudomány munkacsoportja és a projektjeik, a Ráday Mihály Emlékprojekt Csillagkeresők, vagy a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Központi Könyvtárának projektjei: a Pécsi Szúnyog és a DRyVER (amely vizes élőhelyek és a biodiverzitás összefüggéseit vizsgálja). A roadshow kezdete óta eltelt időszak bebizonyította, hogy a közösségi tudományos projekteknek helye van a magyarországi könyvtárakban. A könyvtárvezetők felismerték, hogy a közösségi tudományos projektekkel láthatóvá tudják tenni szolgáltatásaikat, tevékenységüket. A kutatástámogatás módszertanával egyszerre teremtenek értéket és építik a helyi közösséget.

Mik a további tervek?

Az MKE 2025. évi vándorgyűlését követően, ahol már konkrét eredményekről számolhattunk be, több könyvtárvezető is megkeresett, hogy örömmel látnák a módszertant közvetítő roadshow csapatunkat. Célunk, hogy az elkövetkezendő egy évben havonta egy-egy könyvtári helyszínen módszertani tréninget tartunk, majd ezt követően szeretnénk szakmai napot rendezni azoknak a könyvtáraknak és könyvtárosoknak, akik részt vettek valamelyik helyi módszertani tréningben. Ez a program lehetőséget biztosít arra, hogy tudjunk egymásról, egymást segítve lépünk tovább.

A roadshowra összeállt kis csapatunkat három könyvtárvezető: Kovácsné Koreny Ágnes (FSZEK), Darabosné Maczkó Beáta (MATE Budai Campus), Kalydy Dóra (MTA KIK), és négyfős moderátorgárda (hármán a FSZEK-ből: Kerékgyártó Ágnes, Kovács Emese, Bedekovits Tamás, valamint Simon Andrea az MTA Könyvtárból) alkotja. Bízom benne, hogy egyre többen érdeklődnek a közösségi tudomány könyvtári alkalmazása iránt!

Antal Istvánné Edina